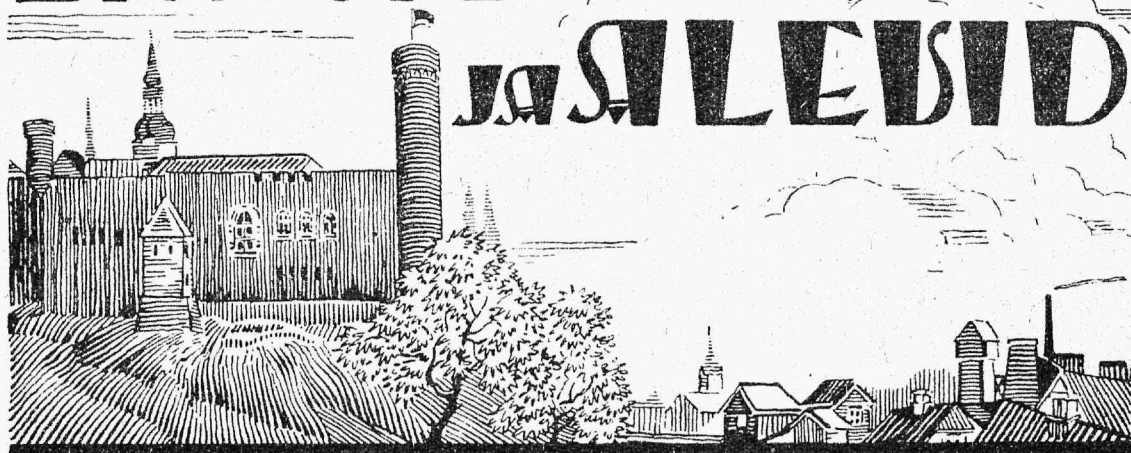

LINNAD JA LEBID

»EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJAK«

Väljaandja: Eesti Linnade Liit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin.
Toimetus ja talitus: Eesti Linnade Liit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas.

VII aastakäik.

Numbri hind 25 senti.

Nr. 9

28. veebruaril

1935

SISU.

Algkoolilõpetanute edasiharimise küsimusi — *Dr. M. Püümann.*

Töbörside tegevus ja arenemise võimalus uue seaduse ja määruste kohaselt — *R. Lind.*

Materjaliladude korraldamisest — *H. V. Dahl.*

ELL tegevusest.

Kroonika.

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti LinnadeLiit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

No 9

VII AASTAKÄIK

Toimetus ja talitus: Eesti LinnadeLiit, Tallinn,
Pikk 6, telefon 431-58.

Ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s.

28. veebruaril

1935

Algkoolilõpetanute edasiaharimise küsimusi.*)

Dr. M. Püümann.

Tallinna linna vanem kooliarst.

„Noorile kuulub tulevik!“ Nii kõlab hüüd tuhandete noorte suust ja ma lisaksin siia juurde, et noorile, kes nii vaimselts kui ka kehaliselt on hästi arenenud ja tugevad, kuulub parem ja ilusam tulevik, kui meil see tänapäeval on.

Peab tähendama, et meie senini liiaks vähe oleme hoolitsenud oma noorte eest, olgugi et meil on olemas sunduslik algharidus kuni 14 a. vanuseni, kuid peale 14 a., kui noored, kes algkooli on lõpetanud või vanuse tõttu koolisunduse alt vabanenud ja edasi õppima teisisse koollesse pole läinud, on justkui me silmapiirilt kadunud. Me pole tundnud huvi nende noorte edasise käekäigu vastu ja seepärast pole vaja imestella selle üle, et meil on tekkinud noori, keda me tunneme „graadepoiste“ ja „tüdrukute“ nime all. Ma ei taha siin kedagi süüdistada, me oleme igasuguse tööga olnud nii koormatud, et meil pole jätkunud aegagi teha tegemist nende noortega, kes algkooli on lõpetanud, kes mitmesuguseil põhjusil pole läinud õppima edasi ja nüüd omapead rühivad elus edasi; osa neist noorist on sattunud ühte või teise organisatsiooni ja katsub end harida edasi ühel või teisel teel, kuid osa neist on jäänud eemale igasuguseist organisatsioonest ja on sattunud teele, mida ei saa pidada õigeks.

Viimane asjaolu seab meid tõsise küsimuse ette, kas oleme teinud kõik meie noorsoo suhtes, kas oleme kasustanud kõiki abinõusid selleks, et me algkoolilõpetanud noored, kes pole läinud õppima edasi, sammuks õiget rada ja kas võime meie — vanem põlv, lahkudes avalikust tegevusest, üks varem, teine hiljem, öelda, et me võime rahulikult lahkuda, meile järgnevad noored, kes varustatud kõigi tarvilikkude teadmistega, mis me kodumaa

mitmekülgses elus vajalikud, noored, kes on arenenud vaimselt ja terved kehaliselt. Olen arvamusel, et me seda praegu öelda veel ei või. Meil seisab tükk tõsist ja vastutusriikast tööd ees — peamiselt me algkoolilõpetanute ja mitte edasi õppima läinud noorte suhtes. Meie peame leidma teid, mida mööda neid juhtida, et nad vaimselts ja kehaliselt areneks normaalselt, et nad leiaks oma vanusele ja võimele vastavat tööd, et neist kasvaks teadlikud ja kasulikud kaaskodanikud.

Et tuua sisse küsimusse rohkem selgust, siis peatugem lühidalt sellel, mis välismaal on sel alal juba tehtud, ja et teades seda, võiksime kergemini asuda omas kodus küsimuse lahendamisele; on ju kõigis riikides viimase aja terava majanduskriisi ja selle tagajärjel tekkinud ennenägemata tööpuuduse tõttu kerkinud päevakorrale ühed ja needsamad küsimused ja leidnud üht või teist viisi osalist lahendamist.

Asudes selle lühikese ülevaate tegemisele, on huvitav peatuda algul kahel küsimusel: 1) kuidas on lood koolisundusega teisis kultuurriikides ja 2) millises vanuses on lubatud sellekohaste töökaitse seaduste järgi asuda noorile ühele ehk teisele tööle.

Vaadeldes lähemalt üksikute maade koolisunduse aega, peab tähendama, et suuremas osas kultuurriikides on sunduslik kooliskäimine sellekohaseis seadusis määratud kindlaks 14 aastale.

15-aastane koolisundus on olemas mõnes riigis, näiteks osa Kanadas, Tšiilis, Šotimaal, Norras, Helveetsia üksikuis kantonis ja ühes osas Lõuna-Aafrika riikides. 16-aastane koolisundus on olemas Kanada osariigis Ontarios, Helveetsia mõnes kantonis ja teises osas Lõuna-

*) Kantud ette ELL esindajatekogu koosolekul Tallinnas 6. veebruaril 1935.

Aafrika riikides. Põhja-Ameerika Ühendriikides on igal osariigil oma seadus ja suurem osa osariikidest on koolisunduse määranud kindlaks 16-aastale.

Üksikuis riikides on ka lühem koolisunduse aeg. Nii on Prantsusmaal, Albaanias, Argentiinas ja Prints Edvardi saarel sunduslik kooliskäimise aeg määratud 13-aastale, Ungaris, Türgis, Hispaanias, Portugaalias, Kreekas, Itaalias — 12 aastale ja Lõunaslaavias — isegi 10 aastale.

Üksikute riikide seadusis on nähtud ette, et õpilased — olgugi 14 a. vanused ja sellega vabanenud sunduslikust kooliskäimisest — peavad siiski veel koolis õppima edasi kuni 15—16 aasta vanuseni, kui nad pole leidnud mingit ametit või tööd, mis vastaks nende võimeile ja vanusele. Nii toimub see Kanadas ja ka muudetud inglise seaduses on analoogiline punkt olemas. Seda õigust ongi hakatud Inglismaal kasutama ja paljudes kohtades, kus noorile ei leidu töövõimalusi, on sunduslikku kooliaega pikendatud ja seda tahetakse panna lähemas tulevikus kehtima üle kogu riigi. Samuti katsutakse Austraalias ja Uuel Meremaal hoida lapsi koolis peale 14-aastase vanuse, kui nad pole endale leidnud kohast tööd. Need abinõud pole ainult tähtsad, vaadatuduna pedagoogilisest seisukohast, vaid nad on tähtsad ka tööturu seisukohast ja aitavad noori, kes pole leidnud endale vastavat tööala, laiendada oma haridust ja silmaringi.

Kuid mõnes maas, kus normaalne kooliaeg on võrdlemisi pikk, on seaduses ka erandeid, mis lubavad lastele lahkuda koolist enne normaalaja lõppu, kui teatavad tingimused täidetud: 1) kui õpilane on üldises arenemises tõusnud selle vaimse tasapinnani, mis nähtud ette kooli instruksioones ja programmis, 2) kui õpilane on leidnud endale oma võimeile vastava ja kohase ametiala ja 3) kui vanemate majanduslik seisund seda ilmtingimata nõuab, et laps peab olema neile abiks kas koduste või välistööde juures.

Kuid üldiselt on kehtiv vaade, et lapsed peavad käima sunduslikult koolis senikaua, kuni neile pole lubatud asuda tööle vabrikuisse, töökodadesse või põllutööle ja see on suuremas osas riikides lubatud 14-aastasile noorile.

Põhja-Ameerika Ühendriikides näiteks keelab seadus asuda noorile suuremale osale tööle enne 16. aastat. Peale

selle on sunduslik arstiline järelevaatus tööle astumisel ja töö kestel. Ja kui selgub, et noored ei tule toime oma tööga või see mõjub halvasti nende tervisele, siis katsutakse leida neile teist tööd, mis vastaks rohkem nende võimeile ja mis ei mõju halvasti nende tervisele.

Suuremas osas kultuurriikides lubatakse elukardetavamaile tööle ja kaevandusis nooril asuda tööle vaid 16—18 a. vanuselt. Ainult Portugaalias ja Mehhikos on lubatud lastele juba 12 aasta vanuselt asuda tööle tööstusettevõtteisse ja Boliivias isegi 10 aasta vanuselt. Viimases riigis võivad 10-aastased lapsed minna ka kaevandusisse tööle.

Kaubanduslikesse ettevõtteisse võivad üksikuis riikides lapsed asuda tööle nooremalt. 13 aasta vanuselt võivad lapsed minna kaubanduslikesse ettevõtteisse tööle Saksamaal, Uues Braunšveigis, Kanadas, Prantsusmaal ja Rootsis, 12 a. vanuselt — Austrias, Brasiilias, Bulgaarias, Tšiilis, Kreekamaal, Ungaris, Mehhikos ja Tšehhoslovakkias, 11 a. vanuselt — Kolumbias. Ainult Poolas, Rumeenias, Kanada osariigis Albertas ja Guatemaalas on lubatud lastele asuda kaubanduslikesse ettevõtteisse tööle 15 a. vanuselt, kuna kõigis teisis riikides see võib toimuda 14 a. vanuselt.

Nii et üldiselt on suuremas osas kultuurriikides koolisundus määratud kindlaks praegu kuni 14 a. vanuseni ja samases vanuses võivad lapsed suuremas osas kultuurriikides asuda ka tööle, arvatud välja elukardetavad tööd. Kuid suur tööpuudus, mis annab end igalpool tunda (nagu näitavad sellekohased statistilised andmed 1933. a. kohta oli üle maailma ligi 30 000 000 töötut ja kui arvata juurde perekonnaliikmeid, siis kannatas tööpuuduse all ligi 100 000 000 inimest, s. o. ligi $\frac{1}{16}$ maakera kõigist elanikest) mõjus ka noorte algkoolilõpetanute töövõimaluste peale ja seepärast on hakatud otsima abinõusid, kuidas olla abiks noorile töötuile. Ei saa siin peatuda iga riigi juures, kuid vaadelgem lühidalt mõningaid abinõusid, mis üksikuis riikides on võetud tarvitusele ja mis on andnud teatavaid tagajärgi. Üldiselt peab tähendama, et on olemas tendents tõsta koolisundust paari aasta võrra. Seda tendentsi on märgata Põhja-Ameerika Ühendriikides, Austraalias, Inglismaal, Helveetias ja teisis mais. Siinjuures peab tähendama, et viimaseil õppeaastail ei õpetata üksi üldhariduslikke aineid, vaid esi-

plaanile kerkivad ained, mis seoses ühe või teise kutsealaga, kuna üldhariduslikud ained on nihkunud teisele kohale. Kutsealased täienduskoolid ja kursused, mis varemalt olid vabatahtlikud, muutuvad ikka enam ja enam sunduslikuks, samuti ka tööstusõpilaskoolid ja, nagu juba tähendatud, pikendatakse koolisunduse aega üksikuis mais siis, kui noored ei leia oma võimeile vastavat ametit. Sundusliku kooliaja pikendamist on nõudnud ka väga mitmed rahvuslikud ja rahvusvahelised konverentsid ja kongressid. Ka III rahvusvahelisel hariduskonverentsil juulis 1934 Genfis, rahvusvahelise haridusbüroo juhtimisel, millest võttis osa ligi 40 haridusministrit ja haridusministeeriumi esindajat, võeti vastu resolutsioon sundusliku kooliaja pikendamise kohta. Selles rõhutati, et sunduslik kooliaeg peab kestma vähemalt 7 aastat ja laps võib vaid siis lahkuda koolist, kui tema kehaline, vaimne ja moraalne arenemine on enam-vähem kindlal alusel. Tähendatud konverentsil otsustati ka seda, et sundusliku kooliaja lõpp ja lubamine asuda noort tööle, oleks ühtlustatud samuti ühel ja samal vanusel ja et viimaseil aastail õpetataks praktilisi aineid. Samalaadilisi resolutsioone on võetud vastu paljudel teistel nõupidamistel ja konverentsidel. Kutsealased täienduskoolid, tööstusõpilaskoolid ja igasugused kutsealased kursused on need asutised, kuhu iga aasta ikka enam ja enam hakatakse juhtima neid noori, kes sundusliku algkooli on lõpetanud ja kes ei leia vastavat tööd ja kuigi leiavad, siis peavad nad ikkagi õppima edasi tööstusõpilaskoolis. Küsimus seisab vaid selles, kas need koolid peavad olema sunduslikud või vabatahtlikud, kuid viimaseil aastail on märgata, et paljudes riikides, kus varemalt noored võisid vabatahtlikult käia ühes või teises koolis või võtta osa kursust, nüüd seda peavad tegema sunduslikult, kui tahetakse kõigist neist saada osa, mis on seoses koolis või kursusel käimisega ja nende lõpetamisega. Üksikuis mais kestavad kursused ja koolid kuni 17—18 a. vanuseni ja õpilast neis kooles koheldatakse nagu õpilasi teisiski kooles. Koolidistsipliin, arstiline järelevalve, kehaline kasvatus jne. toimuvad nii nagu teisiski kooles. Kui vaadelda lähemalt üksikuid maid, siis paistab silma, et Saksamaa sammus noorte eest hoolitsemisel, vähemalt 1933. aastani, esirinnas. Juba 1911. a. peale anti välja määrused, mille

järgi noorte eest hakati hoolitsema 14—21 a. vanuseni. Asutati maakonna- ja linnakomisjonid, kelle liikmeiks olid noorteseltside ja -organisatsioonide esindajad ühes teiste asjatundjatega. Peale nende kutsuti ellu n. n. ringkonna- ja maakomisjonid, kes allusid otsekohe hoolekandeministeeriumile. Nende ülesandeks oli muuseas noortekodude ja -varjupaikade ehitamine, samuti mängu- ja spordiplatside, võimlate, ujumis- ja supelasutiste ehitamine riigi kaasabil, mida noored võisid kasutada tasuta. Esimene noorte varjupaik asutati 1911. a. 1931. a. oli neid juba 2100 ja neis registreeriti ligi 5 000 000 ööbimist aasta jooksul, peamiselt just algkoolilõpetanute poolt, kes suurel arvul matkasid mööda maad oma kodumaa tundmaõppimiseks. Ka teisis mais tehakse tööd noorte algkoolilõpetanute abistamise suunas. Inglismaal näiteks võtavad sellest suure innuga osa õpetajad, tunnevad ju viimased koolilõpetajaid kõige paremini ja oskavad neile ka peale algkooli lõpetamist olla kõige rohkem abiks.

Igalpool on märgata, et riik ja omavalitsused ühel või teisel kujul püüavad ikka enam ja enam hoolitseda algkoolilõpetanute eest, millisest tööst võtavad jõudumööda osa ka seltskondlikud organisatsioonid.

Teinud lühikese ülevaate algkoolilõpetanute seisundist välisriikides, vaadeldes lähemalt, mis meil tuleks sel alal teha ja kuidas siin on kujunenud algkoolilõpetanute olund.

Nagu nähtub statistilisest andmeist, on meil algkooli lõpetanud 1930. a. 4118 poeg- ja 4183 tütarlast, kokku 8301 last; 1931. a. — 4757 poeg- ja 4850 tütarlast, kokku 9607 last; 1932. a. — 4873 poeg- ja 4966 tütarlast, kokku 9839 ja 1933. a. — 5160 poeg- ja 5399 tütarlast, kokku 10 559 last.

Neist astusid 1930. a. keskkoollesse 2944 ja kutsekoollesse 1640, kokku 4634 last ehk 56,0%; 1931. a. — keskkoollesse 2463 ja kutsekoollesse 1604, kokku 4067 last, ehk 42,4%; 1932. a. — keskkoollesse 2479 ja kutsekoollesse 1828, kokku 4307 last ehk 43,8% ja 1933. a. keskkoollesse 2567 ja kutsekoollesse 1848, kokku 4415 last ehk 41,8%. Kuid peale kesk- ja kutsekoolide osa algkoolilõpetanuid astus täienduskoollesse ja seetõttu kasvab edasiõppijate arv algkoolilõpetanute seas veelgi suuremaks. 1930. a. astus täienduskoollesse 1336, 1931. a. —

1214, 1932. a. — 1334 ja 1933. a. — 1351 last, nii et algkoolilõpetanuist oli edasiõppijaid 1930. a. 72,0%, 1931. a. — 55,0%, 1932. a. — 57,0% ja 1933. a. — 54,6%, ehk teiste sõnadega — edasi õppima ei läinud 1930. a. 2331 last, ehk 28,0%, 1931. a. — 4326 last ehk 45,0%, 1932. a. — 4168 last ehk 43,0% ja 1933. a. — 4793 last ehk 45,4%. Need andmed, mis siin toodud, käivad kogu riigi kohta. Kui nüüd arvestada linnu ja aleveid, siis kahjuks pole täpseid arvusid selle kohta, kui palju linnades ja aleveis algkoolilõpetanuist on läinud õppima edasi, kuid üldiselt võib oletada, et edasiõppijate % linnades ja aleveis on palju suurem, kui üleriiklik keskmine. Tallinna kohta on andmed 1932. ja 1933. a. kohta järgmised: 1932. a. lõpetas algkooli me pealinnas 1226 last, neist läks õppima edasi 973 last ehk 79,4%, 40 last asusid õppima tööd, 63 last olid mitmesuguseil ajutisil töil, töötuid oli 110 ja andmed puuduvad 21 lapse kohta. 1933. a. lõpetas algkooli 1223 last, neist läks õppima edasi kesk-, kutse- ja täienduskoolesse 983 last ehk 80,4%, mitmesuguseil töil oli 121 last, töötä — 90 last ja andmed puuduvad 19 lapse kohta. 1934. a. kohta pole veel täpseid andmeid, kuid üldiselt ei lähe nad palju lahku eelmisist aastaist. Niisiis ligi $\frac{4}{5}$ Tallinna algkoolilõpetanud lastest jätkas edasiõppimist ja $\frac{1}{5}$ — 240—250 last — kas otsib omale vastavat tööd ja viimase mitteleidmisel jääb töötä, kellest võivad viimaks kujuneda tööpõlgajad. Kuidas on lood meie teisis linnades ja aleveis pole kahjuks teada, kuid võib arvata, et linnades ja aleveis algkoolilõpetanud laste arv, kes ei lähe koolesse õppima edasi, kõigub 20 ja 30% vahel. Tekib küsimus, mida siin peab tegema, et edasiõppijad ei kaoks me silmapiirilt ja ei hakkaks omapead õigelt teelt kalduma kõrvale. Maal, kus on olemas mitmesuguseid töövõimalusi, on seda küsimust lahendada siiski kergem, kui linnades ja aleveis, kus tööolud on kitsamad.

Seepärast tuleks, pidades sel alal silmas välismaa praktikat, siin toimida järgmiselt: 1) linna- ja aleviomavalituste haridusosakondadel peavad olema täpsed andmed selle kohta, kuipalju algkoolilõpetanuist ei lähe õppima edasi.

2) Need noored, kel on võimalik olnud leida tööd, peavad sunduslikult jätkama oma edasiharimist tööstusõpilaskooles.

3) Noored, kes pole leidnud oma võimeile vastavat tööd, jätkavad kutseala-seis täienduskoolis oma edasiharimist, mis peaks olema sunduslik. Need täienduskoolid oleks 4 päeva nädalas, igapäev 3 tundi ja kestaks vähemalt 3 aastat. Kus see võimalik, võiks nad olla ennelõunased koolid, kuid arvestanud me koolimajade kitsikust, peab paratamatult leppima pealõunaste tundidega.

Peale teiste õppeainete peaks nii täiendus- kui ka tööstusõpilaskoolis olema võimlemine sama programmi järgi, mis vastava vanusega lastel kutse- ja keskkoolis. Samuti oleks neil arsti- ja hambaarstiabi, kui ka spordiplatside ja võimalate kasutamise alal samad õigused, mis teiselgi kooliõpilasil.

Üldse tuleks meil panna kutseala-seis koolis rohkem rõhku kehakultuurile. See on ala, mis noorile meeldib. Nii peaks suvel harrastatama rohkem veesporti ja ujumist, nii et igauks mõistaks ujuda. Talvel tuleks panna rõhku uisutamisele ja suusatamisele.

Mida veel eriti peab rõhutama, on matkade korraldamine suvel me kodumaa tundmaõppimiseks, mis tähtis mitte ainult tervishoiulisest, vaid ka edasiharimise ja silmaringi laiendamise seisukohast.

Õppeainete kohta peab veel tähendama seda, et nii tööstus-, kui ka tööstusõpilas- ja täienduskoolide programmis peaks olema nähtud ette ka tervishoiu õpetamine, nimelt isiklik ja tööstustervishoid. Kui seda pole võimalik õpetada rohkem, siis vähemalt 1 semestri jooksul 1 tund nädalas; normaalne oleks 1 aasta jooksul 1 tund nädalas.

Me peame katsuma aidata algkoolilõpetanuile leida nende võimeile ja iseloomule enam-vähem vastavat tööd, millega nad ise on rahul. Töö annab elule sisu, väärtuse ja elurõõmu, eriti töö, mida noored on ise soovitud. On huvitav jälgida noori, kes otsivad tööd, saavad aru ta tähtsusest, kuid seda mitte ei leia. See kurb, rõhutatud olek, meeolelu langus, millega käib kaasas üldine vaimne ja keheline nõrgenemine, on teada meil kõigil, kes oma noorpõlves on otsinud tööd ja seda mitte leidnud, eriti veel siis, kui kuude ja aastate jooksul saadakse ikka vaid ietav vastus.

Teiselt poolt ei saa jätta tähendamata, et need nähted kaovad imestusväärset kiiresti, kui noor on leidnud tööd ka väikseimagi tasu eest, eriti tööd, mida ta on

soovinud ja mis kõige enam vastab ta võimeile. Säravad silmad, rõõmus meel, iseteadvuse tõus ja tervise üldine paranemine käivad siin käsikäes ja seepärast on noorile kohase töö leidmine tähtsamaid noorte eest hoolitsemine ülesandeid. Kuid sunduslik kooliskäimine on tarvilik seepärast, et noored täienduks ja valmistuks elule enam ette. Samuti on see vajalik üldise distsipliini ja tervishoiu mõttes, et noored jääks kooli ja arstilise järelevalve alla kuni 17—18 aastani. Peale algkooli lõpetamist on nooril võrdlemisi suured teadmised üldhariduslikes aineis, kuid praktilisi teadmisi, mis elu igapäev nõuab, ei jätku neil ja seepärast on jäädud peatuma kutsealase täienduskooli tüübi juurde, mis annab noorile kõige enam seda, mida nad elus vajavad. Sellega ei eitata üldhariduslikku tähtsust, kuid seda on nooril võimalus omandada ka väljaspool kooli, kuna eriainetes, praktilistes ainetes õppimine väljaspool kooli on seotud teatavate raskustega. Mis puutub eriti tütarlastesse, siis peaksid nemad õppima kõigepealt kodumajandust ja kõike seda, mis viimasega seotud. Peale selle pesu- ja rõivaõmblemist ja keetmist, töiduvalmistamist, mis praegusel ajal läheb palju lahku sellest, kuidas seda tehti 10—20 aastat tagasi. Suuremat rõhku tuleks panna ka imiku- ja lapsekasvatuse õpetusele ühes tervishoiuga. Ka ei tohiks kooli programmist puududa kehalise kasvatuse tunnid; neid peaks olema vähemalt 2 tundi nädalas.

Peale sunduslikke õppeainete peab lastele pidama soovitavaks mitmekesise spordi harrastamise vastavalt aastaajale, talvel — uisutamine ja suusatamine, suvel — ujumine ja mängud. Samuti tuleks panna enam rõhku noorte laulukooride, orkestrite, näitemängutruppide ja raamatukogude organiseerimisele, mis oleksid noorile heaks kasvatuslikuks abinõuks, kuid ka lõbusaks ja ülevaks ajaviiteks.

Kui meie niiviisi hoolitseme nende algkoolilõpetanute eest, kel puudub võimalus jätkata oma edasiharimist teisis õppeasutis, siis aitame sellega kaasa, et ka neist kasvavad meile kasulikud ja teadlikud kaaskodanikud, kes on valmistatud ette eluraskustega võitlemiseks ja varustatud sellekohaste teadmistega. On ju õige, et kõige selle teostamisel seisavad ees suured rahalised raskused, kuid mida oleme saavutanud raskusteta. Pole võimalik esitada siinkohal täielikke kalkulatsioone selle kohta, kui palju maksuks

selliste koolide ülalpidamine, kuid teatava pildi võiks saada, kui meenutada, et algkoolis maksus üks õpilane 1932./33. õppeaastal 57 kr., täienduskoolis — 102 kr., gümnaasiumis — 38 kr. 60 s., riigi kutsekoolis — 144 kr. 20 s. ja põllutöökoolis — 278 kr. 62 s. Sellest selgub, et meil põllutöökoolide õpilased on kalleimad, peamiselt seepärast, et seal ühe õpetaja kohta tuli vaid 10,3 õpilast.

Kui võtta aluseks 102 kr., s. o. summa, mis kulutati ühele täienduskooliõpilasele 1932./33. a. õppeaastal, siis ülalesitatud kava järgi, kus õppetööd oleks nädala jooksul vaid 12 tundi (4 päeva à 3 tundi) maksuks üks õpilane mitte üle 30 kr. Tallinnas ei läinud õppima edasi viimaseil aastail keskmiselt 250 last, kellest 100 ümber läksid õppima üht ehk teist tööd ja olid sunnitud jätkama oma edasiharimist tööstusõpilaskooles. Jääb järele keskmiselt 150 last, kes peaks õppima edasi 3 aasta jooksul kutsealaseis täienduskooles. See maksuks esimesel aastal ligi 4500 kr., teisel aastal — ligi 9000 kr. ja kolmandal aastal ligi 13 500 kr., kui võtta aluseks, et iga aasta tuleb juurde ligi 150 õpilast. Tähendab, hariduskulud kasvaksid 13 000—14 000kr. võrra, võrreldes praegustega. See on suur summa, kuid peab meenutama, et see aitab meile juhtida kuni 17—18 eluaastani selle osa noorsoo vaimset ja kehalist kasvatust, keda me seni olime unustanud pea täiesti. Selle kava teostamisel ei jääks ainustki last, kelle üle koolivalitsus ei saaks pidada kontrolli ja see on seda tähtsam, kui arvestada, et aastad 14—17—18 on noorte elu raskeimad ja kardetavamad, on murranguaeg, on aeg, kus kõige sagedamini võib libiseda õigelt teelt ja kus igasugused valvad mõjud pääsevad kõige kergemini juhtima. Seepärast kõigi nende pahede vältimiseks, mis ähvardab üht osa me noorsoost ja nimelt seda osa algkoolilõpetanuist, kel puudub võimalus jätkata oma edasiharimist teisis kooles või leida vastavat tööd, tuleks me linna- ja alevi-omavalitsusil, arvestanud asja tähtsust, püüda leida eelarveis summasid, mis aitaksid seda teostada. Ka Haridus- ja Sotsiaalministeerium ei keelduks andmast omalt poolt vastavat toetust, mis kergendaks omavalitsusil teostada seda kava.

Arvestanud ülaltoodut, lubatagu esitada järgmised seisukohad:

1) Omavalitsuste haridusosakonnad on kohustatud hoolitsema selle eest, et neil oleks täielikud andmed selle kohta,

kuupalju algkoolilõpetanuist jätkab edasiharimist teisis kooles, kuupalju neist lähevad tööle ja kuupalju neist jääb koju igasuguse tööta.

2) Need noored, kel on olnud võimalik leida tööd, peavad sunduslikult jätkama oma edasiharimist tööstusõpilaskooles.

3) Algkoolilõpetanud ehk koolisunduse alt vabanenud noored, kes tööd pole leidnud, jätkavad oma edasiharimist kutsealaseis täienduskooles, mis on sunduslik.

4) Täienduskoolid on vähemalt 3-aastase kursusega, kusjuures õppetöö oleks 4 päeva nädalas à 3 tundi päevas.

Töbörside tegevus ja arenemise võimalus uue seaduse ja määruste kohaselt.

R. Lind.

Tartu töbörsi juhataja.

Heites pilku me töbörside senisele arenemisele, märkame selles kolme ajajärku:

I ajajärk — Eesti Vabariigi algpäevist kuni 1924. a., mil algasid hädaabitööd ja töötute abistamine;

II ajajärk — 1924.—1934. a., mil abistamine ja hädaabitööd arenesid haripunktini.

III ajajärk — alates 15. juulist 1934, mil esmakordselt töbörside küsimust korraldati juba seadusega.

Vene Kerenski-aegne määrus 1917. a. tahtis anda töbörsile täieliku iseseisvuse ja vaba arenemise võimaluse, määrates töbörsi juhtivaks organiks komiteed või nõukogud, millised valiti tööandjate- ja töölisorganisatsioonide poolt. Töbörsile anti juriidilise isiku õigused ja esimeesteks olid omavalitsuste volikogude poolt valitud isikud. Töbörsid pidid olema kaheastmelised — kohalikud ja kesktöbörsid. Sama määrus määras kindlaks töbörsi puhtvahendusliku tegevuse ja tööturu jälgimise ja korraldamise. Töötute abistamise moment töbörsi poolt puudus seal täiesti.

Selle määruse põhjal asutati meie suuromais keskusis kohalikud töbörsid, kuna kesktöbörsid, mis esimeste tööd oleks ühtlustanud, töötanud läbi ja juhtinud, jäid asutamata. Sellega oli ka kohalikude töbörside arenemine määratud kindlaks ette ja nende osatähtsus meie majanduselus ei saanud tõusta üle töbörsi asukoha piiride. Kui veel arvestada, et me töbörsid olid asutatud hoolekandeosakondade juurde ja viimased eneste rahalise olundi kergendamiseks hakkasid osalise tööjõu kaotanud isikutega täitma töbörsile ülesantud vabu töökohti ja seadgi registreerimisel antud numbrilises

järjekorras, siis on selge, et töbörside arenemine tööturu korraldajana ei saanud olla suur.

Kuna antud olundis töbörs töövahendajana ei suutnud teostada palju, siis jäid eemale energilisemad ja hakkajamad oskustöölised, kes omal käel püüdsid leida teenistust. Vastavalt sellele muutus ka ebatöelikuks pilt, mille andsid töbörsid tööturu seisundi kohta. Tööpuuduse üle tehti ainult oletusi ja just selliseid, nagu seda igakord tingisid isiklikud ehk kihihuid. Mitte huvituseta pole siin tähendada, et samasuguse arenemiskäigu tegid läbi ka mitmed välisriikide töövahendus-asutised, s. o. olid toetusiks hoolekandeosakondadele ja olid oma peategevuse suunanud isikuile, kes ise olid võimetud leidma teenistust.

Alles 1927. a. Saksamaal, Dresdenis peetud töbörsidepäeval seadis valitsusnõunik Lüttich üles põhimõtte, et hästi organiseeritud töövahendus peab andma ülevaate tööturu seisundist ja ta peab olema esimeseks abinõuks tööpuuduse vastu võitlemisel. Töövahendus tuli tema arvates viia hoolekandeliselt baasilt tööstuse ja majanduselu teenistusse. Töölesaatmisel ei tuleks pidada kinni registreerimise järjekorrast, vaid hoolitseda, et iga isik rakendataks tööle ta oskuse ja võimete kohaselt. Austria astus sealt veel sammu edasi, seades sisse õppetöökojad isikuile, kes puudulikult tundsid oma tööala. Helveetsias koguni keeldus kogukond andmast abi perekonnale, kelle lapsed loobusid kutsenõuniku poolt soovitud ameti kätteõppimisest ehk katkestasid seda enneaegu.

II ajajärk meie tööturu korraldamises ja töbörside arenemises kestis terveni 10 aastat. Seda aega võiks nimetada otsimis- ja katsumisajajärguks. Ta algas

1924. a. talvel, mil suuremate linnade tööbörstes registreeritud kehvemaile töölislile anti tööbörside kaudu abi toiduainete näol. Loomulikult käis abistamisega kaasas suur elevus ja abitahtjate juurdevool, mis tikkus lämmatama tööbörside vahendusliku tegevuse, sest abitahtjad ja osalise töøjõuga isikud nõudsid endile peatähelepanu.

Samal ajal, mil meil algas majanduslik surutis ja tööpuudus andis end ikka enam tunda, ilmutas end ka tööturu korraldamatus. Ent jätkem kõrvale välismaa tööstustoodete sisseveo, omamaa kodutööstuse väljaarendamise, vangide tööjõu kasutamise jne. küsimused ja vaadeldgem ainult neid töid, mis tehti riigi ja omavalitsuste summadega, riigi poolt antud laenude ja toetustega. Suuremaiks töiks olid metsa-, melioratsiooni- ja hädaabitööd. Kuna hädaabitööl maksti kohati päris korralikku töötasu, oli tasu metsatööl viidud nii madalale, et ainult hea metsalangi juures töömees teenis oma päevapalga välja. Sageli viibis töötasu väljamaksmine nädalaid peale töö lõppu. Linnast oli raske saata töölisi metsatöele, sest sagedased olid nähted, et paremad metsalangid anti ülestöötamiseks kohapealseile elanikele, isegi taluomanikele, kuna eemalt tulnud töölised pidid leppima halvema langiga. See olund on täiesti arusaadav, kui arvestada seda, et kohapealsed elanikud, kes jälgisid metsatööstust, võisid ju siis minna tööle, kui tulid ülestöötamisele paremad metsalangid. Ka ei tekitanud neile raha järele ootamine ülepääsmatuid raskusi, sest lõpparve tegemine toimus kohapeal. Veel halvem oli kord melioratsioonitööl, mis Põllutöoministeeriumi poolt anti välja hanke alusel. Melioratsioonitööl, mis ettevõtjale anti välja, oli küll töö olemas, kuid sageli puudus teenistus. Eriti kuulsaks sai üks kanal Tartumaal, millise töö juures mitu ettevõtjat pankrotistusid ja jätsid töölislile palga tasumata. Avatletud omakasust tööliste arvel, olid ka tööhinnad enamikus viidud väga alla. Alles möödunud aastal selgitati küsimust, miks töölised ei püsinud ühe sellise ettevõtja juures. Selgus, et ettevõtja ei pidanud kinni tööbörstile ülesantud tükitööhindadest ja maksis kohapeal poole vähem lubatust, s. o. $7\frac{1}{2}$ s. ühe m^3 maa kaevamise eest. Katsetamisviisil olid töölised talle siiski pika kraavi kaevanud. Ikka jälle tulid uued töölised, töötasid mõni päev ja lahkusid. Tööd oli, kuid teenistus puudus ja kraav kaevati

siiski. Meil pole seni kunagi püütud riigi ja omavalitsuste tööde väljaandmisel (arvatud välja metsatööd) määrata kindlaks töölislile makstava töötasu alammäära, kas tüki- või päevatöö alusel.

Töölislile palga mittemaksmine muutus nagu mingiks nakkushaiguseks. Kunagi ei võidud olla kindel, kas tööline saab oma töötasu kätte ja seda isegi riiklikel tööl. Selline olund kestis aastaid. Olundi üldine lahenemine polnud võimalik, kuna töolistega tegeles Haridus- ja Sotsiaalministeerium ja töödega teised ministeeriumid, igaüks oma ala kohaselt. Selline olund mõjus tublisti kaasa tööpõlgajate soetamisele ja oli alati valmis sobiv ettekääne tööle mitteminemiseks.

Samal ajal korraldatud hädaabitööd osutusid, peale mõne erandi, nii korralikuse, tasuvuse kui ka töötingimuste tõttu üheks eelistatavamaks tööks. Kuna metsa- ja melioratsioonitööl polnud töölised kindlustatud haiguse ega õnnetujuhtumite vastu, olid nad seda hädaabitööl. Ilmnes nähe, et osa töölisi juba vara sügisel lahkusid eratöilt, et pääseda esimeses järjekorras hädaabitööl. Seda seisundit kasustasid eriti naised. Tung hädaabitööl oli väga suur. Väga paljudele olid need tööd aasta kestel peatuluallikaks. Suurt tungi neile tööle põhjustas veel teadmine, et hädaabitööd on pikemaajalised, töötasu saamine toimub täpselt ja arvamine, et massitöö juures ei tarvitse end väga palju pingutada.

Hädaabitööde mõjutusel tekkis uus liik töötuid, kes endid polnud seni registreerinud, nimelt haritud isikud. Paljudele neist, eriti naisil, olid talvised hädaabitööd ainsamaks tuluallikaks, kuna nad suve veetsid tegevuseta maal sugulaste, tuttavate jne. juures.

Oli ilmne, et sellise olundi edasiarenemise juures satutakse paratamatult ummikusse. Riigivanema poolt 20. juunil 1934 dekreedina kehtimapanud Tööbörside ja riiklikkude, kogukondlikkude ning ühiskondlikkude tööde korraldamise seadus lõi siin uue olundi ja sellega tööturu ja tööbörside korraldamise küsimusis III ajajärgu.

Olulisimaks osaks uues korralduses on Teedeministeeriumi juurde Avalikkude Tööde Osakonna loomine, kelle kätte koondati nii tööde kui ka töolistes küsimustes lahendamine. Seda mitte üksinda hädaabitööde ulatuses, vaid uue seaduse § 14 kohaselt võidakse töömahu korraldamise otstarbel vastavalt tööõudmisile

võtta riigiasutiste ja ettevõtete töökrediitide kasustamine Vabariigi Valitsuse poolt määratud piires Teedeministeeriumi Avalikkude Tööde Osakonna järelevalve ja korraldamise alla. Sama kord on kohaldatud ka riiklike toetustega tehtavate omavalitsuste ja eratööde kohta. Sama seaduse § 11 järgi kuuluvad töbörsid Teedeministeeriumi järelevalve alla, kuna lähemad määrused ja juhendid töbörside tegevuse kohta paneb kehtima teedeminister.

Mina isiklikult pean seda osa uues seaduses olulisimaks. Ta loob keskuse ja annab sellele teotsemise võimalused nii töö, järelevalve kui ka tööliste kohta. Kõik teised paragrahvid uues seaduses on vaid juhiseks ja reguleerivaiks tegureiks.

Tööturu korraldamine, töötaolu pehmemdamine ja likvideerimine sõltub edaspidi suurel määral Teedeministeeriumi Avalikkude Tööde Osakonnast ja selle ametkonna isiklikest võimeist. Kui seni oli alaliseks vaidlusobjektiks küsimus, kelle valdkonda kuulub töötute tööolude korraldamine, kas valitsuste või ministeeriumi, siis otsustab uue seaduse § 48 selle küsimuse nii, et registreeritud töötute tööolude korraldamine kuulub Teedeministeeriumi Avalikkude Tööde Osakonnale.

Tööturu korraldamine. Esimene nõue tööturu korraldamiseks on ülevaate muretsemine olemasolevaist töist ja tegevust, siis ülevaade vabust töökohtadest, liigitades neid teenistuse suuruse järgi a) tööks, mis annavad vaid osalise ülalpidamise võimaluse ja on seega kõrvaltöiks ja b) tööks, mis nõuavad tegijalt kogu tööjõu, ja annavad ülalpidamist nii töölisle kui ka ta perekonnale ja d) tööks, mis nõuavad küll kogu tööjõu, kuid annavad vaid osalise ülalpidamise.

2) Ülevaate muretsemine tööle olevaist töölistest, liigitades neid kutsealade järgi, ja töötulist, liigitades neid soo, vanuse, hariduse, ametalase tegevuse ja tervisliku seisundi järgi.

Töbörside asukohtade ja piirkondade määruse § 1 järgi asutavad omavalitsused tööturu korraldamiseks töbörsid, määrates ära iga töbörsi tegevuspiirkonna. Töbörside vahendusliku tegevuse määru piiritleb üldjoonis töbörsi tegevuse, kuid jätab lahtiseks kuidas ja millisel määral tuleb igal üksikul töbörsil omas piirkonnas asuda tööturu korraldamisele. Nimelt jääb lahtiseks küsimus, kuidas koguda andmeid oma piirkonna tööturu seisundi

kohta, kuidas korraldada maakonnas töötute, töösoovijate ja tööpakkumiste registreerimist, millised õigused ja kohustused lasuvad töbörsil valla- ja alevivalitsuste suhtes jne.

Olen arvamusel, et kõigile töbörsle teeb ehk on teinud raskusi andmete kogumine ja ülevaate saamine oma piirkonna valdade ja alevite tööturu kohta. Kuna meil selles osas puudub teadumus, siis vaadeldgem 1930. a. andmeid, kuidas korraldavad ülevaate saamist mõned teised riigid.

Taanis on igasse linna asutatud töökontor. Nende kontorite tegevuspiirkonnaks on maakond ühes linnaga. Tööandjad tohivad palgata omale töölisi ja teenijaid vaid nende kontorite kaudu ja on kohustatud teatama oma rajooni kontorile igast vabanevast töökohast (vastasel korral trahvitakse neid kuni 25 kr.). Kui töökoht asub kontoriga eemal, võib kontor anda töölisle reisiraha. Kui maakonnas, kus asub kontor, asub ka mõni ametlikult kinnitatud töötaoleku vastu kindlustamise kassa, või selle osakond, on kassa sunnitud igakord, kui mõni ta liikmeist on tööta, teatama sellest töökontorile. Annavad kassad oma tööta liikmete kohta andmeid korraldajale, siis on siseministeeriumil õigus vähendada antavat toetust ja korduvalt juhtumeil seda üldse mitte anda.

Saksamaal ja Austrias olid kõik töölisel, arvatud välja mõned liigid ja töölisel, kes töötavad aastalepingu alusel, kinnitatud tööpuuduse vastu, nii et töölistest on alati täpne ülevaade. Vabust töökohtadest peavad tööandjad teatama igakord tööametile, samuti ka vallandatud töölistest, tähendades ära vallandamise aja ja põhjuse. Kuigi tööandja peab teatama tööametile igast vabust kohast, pole ta uue tööliste võtmisel sunniviisil seotud tööametiga, vaid võib töölist võtta ka vabal valikul. Ettevõtja peab tööametile teatama töölevõetu nime, palga suuruse ja töölevõtmise aja.

Need tööametid, mille tegevuse piirkonnaks on ka maakond ühes linnaga, peavad ametis nn. „välisametniku“, kes kogub ja töötab läbi andmed oma piirkonna tööolude ja töötute kohta. Ta liigub alaliselt ringi oma piirkonnas ja külastab vähemalt kaks korda aastas oma rajooni tööandjaid. Vähemais omavalitsusühikuis, kus puuduvad tööametid, on seatud sisse „meldimiskohad“, kus registreeritakse vabu töökohti ja töölisi. „Mel-

dimiskohad“ täidavad tööameti ülesandeid lihtsustatud korras.

Helveetsia tarvitab palju välismaalasi peaaesjalikult põllunduslikele tööle. Kuid välismaalasele antakse tööloobu vaid siis, kui pole omamaisi töötuid. Tööturu korraldamiseks on igas Helveetsia linnas ja kantonis asutatud tööametid. Iga tööpäeva lõpul teatavad kõigi kantonite ja linnade tööametid järelejäänud vabust kohtadest Berni tööametile. Berni tööamet annab teate kättesaamise järele veel samal päeval välja bülletääni kogu Helveetsia vabade töökohtade üle saksa ja prantsuse keeles ja saadab selle kõigile tööameteile. Bülletään sisaldab võrdlemisi täpseid andmeid soovitava tööjõu üle. Bülletäänis märgitakse ka mahakustutamiseks kohad, millele juba vastavad töötajad leitud. Sel viisil on Helveetsias võimalik juba kolmandal päeval teha kindlaks üle riigi kõik vabad töökohad ja ühtlasi selgitada küsimus, kas omamaiste töölistega on võimalik täita vabu kohti. Tööloobu välismaalasele annab Helveetsia tööamet.

Kuidas korraldada meil küsimust, et üleriiklikult saadud andmed oleksid reaalsed ja näitaksid tõelist pilti meie tööturu seisundist? Praegused andmed ei vasta täiel määral tõsioludele ja nende abil saab küsimust soovi järgi võtta kas tööliste või tööpuuduse seisukohast.

Et saada ülevaadet tööturust, tuleb astuda valdadega tihedasse koostöösse, instrueerides neid ja nõudes neilt regulaarselt andmeid kindla kava ja korra järgi.

Kuna üksikuil tööbörstel puudub aineiline võimalus oma piirkonna instrueerimiseks, siis tuleks see võimalus neile anda, või valdade instrueerimine võtta ministriteeriumi korraldusse. Tööbörside, alevikude ja valdade koostöö korraldamine on meil praegu akuutsemaid küsimusi. Suudetakse korraldada tööturu seisundi kohta andmete kogumist ja läbitöötamist üleriiklikus ulatuses ja sellega ülevaate saamist vabust töökohtadest, -tingimustest, -tasuvusest ja -korraldamisest, samuti vabust töölistest vastava liigituse alusel, selgub ka töö- ehk tööliste puuduse küsimus.

Tööbörside seesmine töökorraldus. Tööbörside ja riiklikkude, kogukondlikkude ning ühiskondlikkude tööde korraldamise seaduse § 5 järgi registreerivad tööbörSID oma tegevuspiirkonnas: 1) töölisi, kes soovivad tööbörSi vahendusel leida

oma erialast tööd või vahetada olevat tööd kohasema vastu ja

2) töötuid, kes vajavad tööd, kuid pole ise suutelised seda leidma.

Seega jaotatakse registreerimise kord ja viis kui ka töölistes kahte iseseisvasse ossa, kus esimesed on töösoovijad ja teisest töötud.

Töötuks registreeritakse Tööbörside ja riiklikkude, kogukondlikkude ning ühiskondlikkude tööde korraldamise seaduse § 7 järgi isikuid, kes ei evi sissetulekuid varandusist ega muist allikaist, pole õigustatud saama ülalpidamist teisilt isikult ja kes elunenud tööbörSi tegevuspiirkonnas vähemalt kaks aastat.

Selle seaduse täiendamiseks Vabariigi Valitsuse poolt 27. juulil 1934 antud Töötute registreerimise määrus annab kindlad juhised ja määrab ära alused ja korra, mille järgi tuleb tööbörSes teetseda töötute registreerimisel ja tööle paigutamisel.

Need juhised jätavad tööbörside juhatajatele küll mõningaid vabadusi toimida kohapealsete nõuete ja olude kohaselt, kuid on üldiselt nii üksikasjalised, et tööbörSes võiks siin vaevalt tekkida küsimusi või arusaamatusi.

Töösoovijaiks võivad ülaltähendatud seaduse § 6 järgi endid vahenduse otstarbel registreerida kõik isikud, kes soovivad leida tööd tööbörSi vahendusel, on vähemalt 14 aastat vanad ja elunenud tööbörSi tegevuspiirkonnas vähemalt kaks kuud. Teedeministri poolt 17. juulil 1934 antud Tööbörside vahendusliku tegevuse määrus täiendab ja piiritleb registreeritava õigusi. § 2 kohaselt võib tööbörS registreerida töövahenduse otstarbel igat Eesti Vabariigi kodanikku või riikkondsusetut, kui viimane on elunenud vahetpidamata Eesti Vabariigi piires vähemalt 10 aastat või on võtnud osa Eesti vabandussõjast. Ja §§ 3, 4 ja 8 kohaselt ei tohi töövõtja olla üle 60% töövõimest kaotanud, arvatud välja kutsetöölised, kui nad tegelikult oma kutse alal esinevad täie jõulistena. Kutsetöölised peavad esitama oma ametioskust tõendavad dokumendid. Töövõtja võib loobuda talle pakutud tööst vaid mõjuvaid põhjusil. Korduvail juhtumeil võib tõrkujat kustutada töövõtjate nimestikust kuni 6 kuuni.

Neid kahte näiliselt erinevat registreerimisviisi ja lahuspeetavat kartoteeki tuleb kohaldada nii, et tarvituselolevaid kaarte ei tarvitseks kahekordistada. See on ka täiesti võimalik, kuna põhiküsimu-

sed kaardil nii töövõtja kui töötu kohta on ühed ja samad, arvatud välja töötu majanduslikku ja varanduslikku olundisse puutuvad küsimused. Kui töötu kohta täita kontrollleht, kus viimased küsimused võetud sõelumisele, sõelumise tulemusena töötu vastav liigitus määratud kindlaks ja liigitus kantud registreerimiskaardi servale, siis ongi määratud kindlaks registreeritavate, s. o. töövõtja ja töötu erinevus. Soovitakse töövõtjat arvata töötuks, siis tuleb tema kohta enne täita kontrollleht, kuna töötut töövõtjaks arvamisel tuleb ta kaart tõsta vaid teise kohta.

Töbörside ja riiklikkude, kogukondlikkude ning ühiskondlikkude tööde korraldamise seadus, kui ka Töbörside vahendusliku tegevuse määrus jätavad töbörside vahenduslikul tegevusel vaba seemise korra loomise ja arendamise võimaluse. On nähtud ette töbörside juhatajale töbörsi tegevuse juhtimisel nõustavaks organiks tööandjate ja töövõtjate pariteetne komitee. Kuna töbörside eelarved sõltuvad vastavate omavalitsuste heatahtlikkusest ja huvitundmisest nende tegevuse vastu, siis oleks ehk otstarbekohane, kui vastav linnanõunik kuuluks ka komiteesse. Linnanõunikule tuleks anda hääleõigus kõigis küsimusis, mis puudutavad töbörsi majanduslikku külge, kuna tööliste ja tööandjate vahekordade arutamisel võiks ta jääda erapooletuks.

Seadus ja määrus ei korralda vahenduslikku tegevust streikide ja lokautide puhul. Ka ei mainita seal erapooletuse nõuet töövahendusel. Nende küsimuste esilekerkimise puhul tuleb käia nähtavasti teiste riikide eeskujul, kus streikide ja lokautide puhul katkestatakse töbörside vahendus, see tähendab, ei saadeta streikivaisse käitisesse töölisi ega võeta streikivaid töölisi arvele. Erapooletuse küsimus peaks olema endastmõistetav ja

pole soovitatav töbörsi juhatajal ega ametnikel olla aktiivsed poliitilised tegelased.

Kuidas toimetada töösoovijate tööle saatmist, kui töösoovijate arv ületab kohatade arvu, kas saata neid registreerimise järjekorras, või seada juhiseks mõned teised alused? Minu arvates peaks töbörsid püüdma individuaalse käsitlemisviisi poole iga üksiku töösoovija ja koha suhtes. Tuleks jätta kõrvale igasugune järjekord ja võtta arvele vaid töösoovija senine tegevus, omadusi, võimeid ja pakutava koha nõudeid ja iseärasusi ja toimida vastavalt sellele, et iga isik rakendataks tööle võimalikult ta oskuse ja võimete kohaselt.

Tööandjatega peaks töbörs katkestama vahendusliku tegevuse, kui on selgunud, et: 1) tööandja ei maksa töölisile nende teenitud palka või maksab seda pidevalt korratult, b) kohtleb ise või tema perekonna liige teenijat julmalt, d) asetab teenija palju halvemasse töö- ja elamistingimusesse, kui seda tehakse üldiselt sama töö juures.

Ametimeeste vahendus lonkab meil seni peamiselt seepärast, et oleme unustanud ametialase vahenduse. Ametialane ja majateenijate vahendus tuleks edaspidi võtta tõsisele korraldamisele, sest meie töbörside III arenemisajajärku peab kuuluma ka erakohakuulamiskontorite sulgemine.

Suuremais keskuis, kus massiline tööotsijate viibimine töbörsi ruumes on paratamatu, tuleks noorte 14—18 a. vahendus korraldada eraldi, et hoida neist eemale paha hingeelu, mis avaldub sageli lihttööliste massis.

Loodan, et töbörside arenemise III ajajärgus varsti jõutakse tõekspidamiseni, et töövahendus seisab meie majanduselu teenistuses, ja et vaibuvad hääled, kes seni nägid töövahenduse ülesandeis hoolealuste abistamist töötute sildi all ja töötute abistamist hoolekande korras.

Materjaliladude korraldamisest.

H. V. Dahl.

Kuna kõigil omavalitsusil on mingisuguses ulatuses materjaliladusid, kas ettevõtete juures või ehituste teostamiseks, kus kaunis suurte summade eest seisab materjale, on küllalt tähtis juhtida tähelepanu nende korraldusele. Materjalilao korralduse juures on tähtis pidada silmas, et ladu oleks korraldatud nii, et seal oleks võimalik kiiresti saada kätte kõike olemasolevat, pidada tarvilikku järeleval-

vet revisjoni seisukohast, õigel ajal jooksvalt täiendada, ühtlasi aga hoiduda, et lattu ei jääks seisma mittetarvilikke materjale jne. Kõige selle juures tuleb veel pidada silmas, et kõigi nende nõuete täitmisele ei raisataks liiga palju aega, vaid et kõik oleks korraldatud nii, et kõik nõuded oleksid rahuldatud võimalikult väikese aja- ja rahakuluga. Ühtlasi tuleb aga tähendada, et üksikute esemete leid-

mine ei rajaneks laduvalitseja või aida-mehe mälul, mil puhul harvemkasustatavaid esemeid väga kergesti võib unustada, eriti suuremais ladudes. Eriti raskeks aga kujuneb olund mälul põhjenevais ladudes siis, kui personaalis on muudatusi või kui senine laduvalitseja tuleb järsku asendada uuega, kas alaliselt või ajutiselt, olgu haiguse, puhkuse või mõnel muul puhul. See sunnib leidma mingit kergestikäsitletavat, kuid ühtlasi kõigiti ülevaatlikku süsteemi, millel rajaneks kogu ladu ja mis oleks tarvilikus kooskõlas ka vastava arvepidamisega. Selle süsteemi leidmine pole aga alati nii kerge. Soome linnades on viimasel ajal teotsetud sellise vastava süsteemi leidmise ja väljatöötamise alal. Kuna seal püstitatud põhimõtted ka meile nii mitmetigi võiksid olla abiks õige suuna leidmisel, toome Soome linnadele soovitatud materjaliladude korralduste põhimõtteist mõningaid märkmeid alljärgnevas.

Materjalide osimine ja vastuvõtmine.

Kuidas peab toimuma materjali saabumisel materjali vastuvõtmine, selle kohta on kaks erinevat seisukohta. Osalt pooldatakse seisukohta, et laduvalitseja ei pea teadma, mida ja kuipalju on tellitud, vaid materjali saabumisel ta peab saadetised pakkima lahti, tegema kindlaks nende sordid, lugema ja kaaluma üle, koostama saadetise kohta täieliku nimestiku ja andma kontoris. Kontoris siis juba kontrollitakse, kas kõik tellitud kaup on saabunud õigel kujul ja saatekirjus märgitud arvul. Sellise korra paremuseks on see, et laduvalitseja on sunnitud kõike saabunud materjali põhjalikult kontrollima nii sordi kui koguse seisukohalt ja ei saa midagi võtta vastu pealiskaudselt. Teine seisukoht on aga selline, et materjalide tellimise puhul saadetakse kohe teine eksemplar tellimislehist laduvalitsejale, samuti tulevad ka tema kätte materjalide saatekirjad. Nende põhjal kontrollib laduvalitseja, kas saadetiis on saabunud õieti kohale. Selle süsteemi paremuseks on see, et kontrollimine vastava saatekirja järgi on vähem aeganõudev ja on välditud nimetuste ja sortide lahkumine, mis väga kergesti võib juhtuda siis, kui saadetiis tuleb võtta vastu saatekirjata. Sellise vastuvõtusüsteemi juures teatakse siis vaid kontoris, et kaup on saadud ja kontrollimisel osutunud õigeks, või kui on olnud eksimusi, siis loendatakse ainult eksimused, ilma õigeksosutu-

nud osade kirjeldamiseta. Alljärgnevate normide aluseks on võetud süsteem, mille juures laol on teada, mida ja kui palju on tellitud, et hoiduda materjali saabumisel kobamisest pimedas.

Materjalide ostu soovitakse koondada ühe isiku kätte, kes koostaks iga ostetava kaubasaadetise kohta nimestiku kolmes eksemplaris, millest üks jääb talle endale, ühe saadab lattu eelteatena ja ühe annab vastavaisse äridesse, kust ta materjale hangib. Ostude kohta esitab ostja alati jooksvalt andmed asutise juhatusele, et see oleks juba ette informeeritud ostudest, eriti aga suuremaist tellimustest.

Materjalide ostmise lehed valmistatakse iga eksemplar kuigivõrd erikujul, vastavalt sellele, milleks see määratud. Äridesse saadetavasse eksemplari jäetakse lahter hindade märkimiseks, kuna lattu saadetavas eksemplaris hindu ei näidata, vaid selles on hindalahtri asemel lahter vastuvõtumärkuste jaoks.

Kui laduvalitseja on saanud tellimislehe teisendi, on ta teadlik uue materjali saamisest ja teab teha selle vastuvõtmiseks ja vastavate ruumide vabastamiseks tarvilikke korraldusi, mis mõnel juhtumil on väga tähtis.

Suuremais ladudes märgitakse juba tellimislehele need numbrid ja märgid, mille all vastav materjal leidub laos, ja nõutakse ka müüjalt, et ta need ostja laomärgid tingimata tähendaks ka ostetud kauba saatekirjal, hoolimata sellest, et suuremail müüjalil on oma lao erimärgid. Nende märkide olemus saadetiste juures kergendab materjali vastuvõttu ja õiges kohta paigutamist.

Suuremais ladudes peetakse ka erilist müüjate ja kaupade nimestikku kahes eksemplaris, kusjuures üks on korraldatud kaubaartiklite järgi, mille juurde märgitakse, kust vastavat kaupa saab osta, kuna teine korraldatakse firmade järgi, märkides, mida sellelt firmalt harilikult ostetakse. Nimestikes loendatakse kaubad eriliste lühendite abil. Selliste kaartide olemus on suureks soodustuseks eriti siis, kui sisseostjad ametnikud vahetuvad, kuid hoidub ka vanemaid ametnike harvemkasustatavate kaupade soetamisel peamurdmisest, kust see kaup omal ajal osteti.

Kaupade paigutamine lattu.

Kaupade saabumisel kontrollitakse varem ettesaadetud tellimislehe teisendi järgi, kas kaup vastab tellimusele. Üld-

reeglina osutub saadeti õigeks. Vastuvõtmise kohta tehakse tellimislehe teisesse vastavad märkused selleks ettenähtud lahtrisse ja saadetakse teise kontoris teatega, et kaup on saabunud ja ülevõtmisel ja kaalumisel osutus õigeks.

Materjalide korraldamiseks kasustatakse erilisiks salvedeks jaotatud riuleid ja pisemate esemete jaoks eest lahtisi laekaid. Salvete jaotus põhjeneb kindlal standardmõõdukul, nagu suurimate jaoks $80 \times 40 \times 40$, järgmiste jaoks — $40 \times 40 \times 40$, $20 \times 40 \times 40$, $20 \times 20 \times 40$ jne. Riulite omavaheline asetus teostub kindla kava järgi: kaugus üksteisest peab vastama hoitavate esemete suurusele, kusjuures kehtib põhimõte, et riulid olgu võimalikult ligistikku ja valgustus soodus. Lao ukseid olgu vastastikku ja ladu läbistagu autotee, nii et oleks võimalik autoga üheltpoolt sõita sisse, kaubad laduda laos maha ja teiselt poolt väljuda, millega on hoidutud kaupade rikundumisest ilmastikust sõltuvail asjaoludel. Pikade esemete, nagu ritvade, torude ja muude selliste materjalide hoidmiseks valmistatakse riulid nii, et nende otsad jääksid ukse poole, olles paigutatud pikuti seinale või sellega rööbiti. On tarvilik kahesugused riulid — kinnised ja lahtised. Lahtiste riulite poolt räägitakse põhjusil, et neid võib igasuguste ümberkorralduste puhul asetada teise kohta, kuid et need aga kergesti uues kohas jäävad viltu ja pole raskusile küllaldaselt vastupidavad, eelistatakse kinniseid riuleid.

Salvekaardid ja lao alammäär.

Iga saadetise saamise puhul täidab kontor saadetise jaoks erilise salvekaardi, millele on märgitud vastavasse erilahtrisse tellimisnumber ja -aeg, tellitud ja saadud kauba kogus. Peale selle on kaardil veel lahter, millesse kauba väljaandmise puhul märgitakse, kudas ja kuipalju sellest antud välja, ja teise erilahtrisse — kuipalju veel on alles. Peale selle märgitakse kaardile veel muud tarvilikud laomärgid. See kaart riputatakse vastava materjali riuli erisalve või sahtli parempoolsele servale. Märkused materjali väljaandmise ja jäägi kohta tehakse jooksvalt juba laos. Tellimuste täitmise ja jääkide kohta peetakse teine kaart kontoris, samuti iga materjaliartikli kohta eraldi lehel, milleks kasustatakse kas Viscard-, Acme- või mõnda muud lahtiste lehtede süsteemilist kartoteeki.

Hästikorraldatud ladu täiendatakse alati jooksvalt, kui teatava materjali tagavara on langenud lao alammäärani.

Lao alammääraks nimetatakse seda kogust, milleni mingi kauba jääk laos lastakse vajuda. Niipea kui on jõutud selle piirini, täiendatakse materjali uue tellimisega. Vastavate katsete abil on kaunis kerge teha kindlaks, kui palju peab mingit kaupa laos vähemalt olema, et võimaldada takistamatult teosteda. Alammäär kindlaksmääramisel tuleb pidada silmas vastava materjali läbikäiku ja tellimise täitmise kestvust, kusjuures kiiresti kohapealt saadavate materjalide alammäär võib olla loomulikult väiksem, kuna välismaalt tellimise puhul lao alammäär peab olema vastavalt suurem.

Selgituseks lao alammäär kohta võiks tuua järgmise näite: elektriijaama laos on 6-ampriliste kaitsekorkide alammääraks määratud 100 korki. Pärast väljaandmist langes aga lao jääk 98 korkini. Seega on jõutud lao alammäärani. Oletame, et telliti 500 korki ja tellimisnumber oli 112. Seega on salvekaardile märgitud sisse tulekulahtrisse 10. I 1935 — 500. Väljaandmise lahtris on mitme kuupäeva kohta kokku antud välja 402 korki, jäägilahtrisse on jäänud 98 korki. Nüüd teatatakse kontoris, et 6-ampriliste kaitsekorkide arv on langenud lao alammäärani. Võrreldes lao kontori arveid, selgus sama. Nüüd tehakse sisseostjale ülesandeks teha uus tellimine. See tellib jälle 500 korki tellimisnumbri 237 all. Lattu saadetakse tellimisest teiseks nr. 237 ja uue saadetise saabumisel ka salvekaart tellimise nr. 237 kohta. Kaup tellimise nr. 237 peale saabub ja see paigutatakse vastavasse salve. Nüüd ripub korkidesalve juures kaks salvekaarti: vana — tellimise nr. 112 kohta ja uus — tellimise nr. 237 kohta. Nr. 112 järgi on jääki 98 ja nr. 237 järgi — kogu saadeti — 500 korki. Edasisel väljaandmisel jõuab tellimise nr. 112 kohta täidetud salvekaart varsti nullini ja see saadetakse kontoris, kus raamatupidaja võrdleb, kas tellimise nr. 112 järgi saadud kaup ka tema raamatu järgi on tarvitatud täielikult ära. Kui selgub mingeid lahkuminekuid, lahendatakse need kohe jooksvalt. Korkidesalve juurde jäi nüüd aga üles ainult tellimise nr. 237 kohta täidetud salvekaart ja sellel näidatud jääk peab ka vastava salves tegelikult olevale korkide arvule. Selle salvekaardi elukäik läheb nüüd samuti kui ta eelmiselgi.

Sellise süsteemi juures on välditud juhuslikud pimesi tellimised, samuti ka ei juhtu, et mingi kaup on ootamatult lõppenud ja pole tarvilikul hetkel üldse olemas. Ka aitab see jooksvalt valvata, et ei tekiks ootamatuid lahkuminekuid lao tegeliku seisundi ja raamatute vahel, sest iga saadetise lõppemine kontrollib ka enda ise.

Lao alammäärani jõudmise üle valvamine lasub laduvalitsejal. On otstarbekohane tähendada ära salve juurde vastava kaubaliigi alammäär, samuti ka, millal alammäärani jõudmisest kontorile on teatatud. Mõnes kohas nõutakse lao alammäärast teatamist lao kontori raamatupidajalt, kuid seda korda ei saa seepärast pidada otstarbekohaseks, et juhtivate lahkuminekute puhul lao tegeliku olundi ja raamatute vahel on laduvalitseja teade ühtlasi ka kontrolliks, kas lao tegelik seis ja raamatud kooskõlastuvad.

Mõnes kohas on ka viisiks lao miinimum eraldada salves erilise vahega. Sellisel juhtumil pannakse salve põhja uue saadetise miinimum, selle peale, vastavalt eraldatuna, uue saadetise see osa, mis ei kuulu lao alammäärana, ja kõige peale vana saadetise jääk. Sellist liigitust peetakse soovitavaks seepärast, et sageli vana ja uus saadetis erinevad tunduvalt väärtuselt, mistõttu pole otstarbekohane nende müük segatuna. Harilikult aga tekitab see rohkem tööd kui paremusi, mistõttu seda praktikas siiski kasustatakse vähem.

Lao inventuur.

Siintoodud süsteemi juures teeb inventuuri alal surema osa tööd ära juba iga uus tellimine, samuti ka laduraamatute, salvekaartide ja lao tegeliku seisu omavaheline võrdlus, mis pealegi toimub automaatselt jooksvalt, alammäärani väljajõudmisel. Pealegi on väga soodsad tingimused jooksvaks kontrolliks, kui näiteks alammäärani jõudnud materjali tegelikku arvu kontrollitakse laos. Samuti on ka vastaval järelevalveametnikul väga kerge võtta raamatupidajalt iga päev ühe või paari aine jääk ja laos kontrollida, kas lao tegelik seis vastab sellele. Seetõttu sõltub aastainventuuri tähtsus peamiselt sellest, kui võrd täpselt aasta kestel on täidetud ülaltoodud juhised. Tegelik elu aga näitab siiski, et aastainventuuri valmis ei saa ükski asutis. See on aga sellise süsteemi juures tunduvalt kergendatud. Kui selgub, et aasta jooksul

on jäänud mõni lahkuminek lahendamata, tuleb see inventuuri puhul tingimata lahendada.

Materjalide väljastamine.

Materjale võib laost väljastada ainult kirjalikkude nõudmistele põhjal, mis peavad olema kirjutatud alla seks volitatud isiku poolt. Mingil tingimusel ei saa väljastusorderite allakirjutamiseks volitada laduvalitsejat. Igal väljastusorderil peab olema selgesti märgitud kaubaliik, kogus, kuupäev ja allkiri. Orderid kirjutatakse välja kolmes eksemplaris, kusjuures kaks läheb lattu, kust üks pärast kauba väljaandmist saadetakse raamatupidajale. Laduvalitseja on õigustatud tegema koguses väiksemaid muudatusi, kui pole võimalik täielikult täita orderit. Pääs lattu on lubatud ainult lao teenijaskonnal ja ostu kontrollivail isikuil.

Erilisiks tööks võib materjale kindlustada ette. Sellisel juhtumil tehakse vastav märge salvekaardile ja arvestatakse reserveeritud materjal lao alammäärana suhtes väljaantuna, kuigi see tegelikult veel on laos. Kui töö juurde saadetud materjalist osa tagastatakse, siis lisatakse selle juurde erivärviline saatekiri, mille põhjal jääk kantakse laduraamatusse ja salvelehte.

Suuris ladudes antakse igale materjalile lühendeist koostuvad erilised nimetused ehk märgised, et oleks vähem kirjutada. Kuigi see osalt tundub juba liialminekuna, siiski aitab see tunduvalt kaasa kauba täpseks märkimiseks. Süsteem põhjeneb sellel, et igale peagrupid, allgrupile all-allgrupile, erisuurusele jne. antakse erimärk kas tähe või numbri näol. Sellisel juhtumil ei kirjutata näiteks „kahe tolli pikkusi 90-kraadiseid Mannesman'i õngi“, vaid selle asemel lihtsalt „Cfs 32“. Seega tähendab „C“ pilliroogu, „f“ — terast, „s“ — Mannesmann'i 90-kraadiseid õngi ja „32“ — 2 tolli. Selline süsteem on aga kadumas kümnend-süsteemi ees. Kümnend-süsteemi järgi jaotatakse kõik kaubad mitte rohkem kui kümneks pearühmaks ja iga rühm märgitakse vastava ühekohalise arvuga 0—9. Iga peagrupp omakorda jaotatakse kuni kümneks allgrupiks ja see märgitakse teisekohalise arvuna, allgrupid jaotatakse omakorda veel kuni kümneks grupiks, millised märgitakse kolmandakohalise arvuga jne. Peagrupid jäävad praktikas kaunis kergesti pähe, mistõttu artiklite

leidmine on selle süsteemi järgi väga kerge. Sellisel juhtumil märgitakse tellimislehele ainult artikli number, näiteks 515, laduvalitseja võtab selle riulilt 515 ja raamatupidaja märgib selle lahtisele lehele nr. 515. Eksimusvõimalusi pole. Selle järgi tekib aga vajadus ainult siis, kui lao läbikäik on juba väga suur.

Standardimine.

Uue süsteemi peale ülemineku puhul tuleb teha põhjalik inventuur. Ühes sellega tulevad eraldada sellised kaubad, mida enam ei kasustata, mis ei vasta standardtüübile, vananenud mudelid jne. Niipalju kui see on võimalik, tulevad sellised varandused realiseerida. Sageli võtavad need ärid, kellelt kaupu ostetakse, sellist kaupa mõnesuguse tasu eest omale, sageli vahetades kasustatava kauba vastu, kas vastava juurdemaksu eest või mõnel muul tingimusel. Mittekasustava materjali kõrvaldamise teel võidetakse laos ruumi kasustatava materjali jaoks, vabanetakse sellise materjali alalisest nägemisest, mis on nagu pinnaks silmas ja sageli saab selle eest tagasi — vähemalt osaltki — sellesse paigutatud kapitali.

Materjali jäägid tulevad tingimata standardida, s. o. tuleb hoiduda selliseist ostudest, mille tagajärjeks on näiteks, et ühte kaupa on laos kümnet sorti, kuna tegelikult oleks küllalt ainult neljast sortid. Nii on näiteks töökodades sageli

hulk mitmesuguseid viile erimudelite järgi, millest mitmel mudelil tegelikus elus pole üldse mingeid praktilisi eriülesandeid ja neid võiks mingi raskuseta asendada teistega. Samuti on sageli laos mutrikrusid moodus $1\frac{1}{16}$, $1\frac{3}{16}$, $1\frac{1}{4}$ jne. või ühetolliseid mutrikrusid pikkusega $2\frac{1}{4}$, $2\frac{1}{2}$, $2\frac{3}{4}$, 3 jne. Kas pole siin tõesti võimalik vähendada? On ka selliseid materjale, mis on kohe kulutatavad ja mida pole vaja arvestada laosoleva materjalina laduraamatuis, vaid mida nende ostmisel tuleks kohe kirjutada lihtsalt kuluks.

Lao arvepidamine.

Laos endas ei pea olema mingit muud arvepidamist peale ülaltähendatud salvekaartide. Kahjuks on kohati antud latu üldine arvepidamine. See on põhimõtteliselt täiesti vale. Sest lao raamatupidamine peab kontrollima laduvalitsejat ja seetõttu ei saa kontrollitav ise ka olla enda kontrollija. Tuleb loobuda mõnel pool valitsevast arusaamisest, et laduvalitseja on ainuvalitsuslik isand lao üle. Ta on ainult valitseja, kelle ülemus on kontoris. Teiselt poolt ei saagi nõuda sellist tööd laduvalitsejalt, sest igas vähegi elavas laos on laduvalitsejal küllalt tegemist materjalide väljaandmisega ja vastuvõtmisega, salvekaartide pidamisega ja lao alammäärani jõudnud materjalide üle kontorile teatamisega.

ELL tegevusest.

ELL juhatus koosolekul 18. jaanuaril 1935 valiti komisjon ELL seisukohavõtmiseks saadetud ehitusseadustiku eelnõu läbivaatamiseks koostises: A. Uesson, P. Sisask, M. Kesküla ja K. Virma — Tallinn, R. Federmann — Narva ja F. Vendach — Nõmme.

Eesti Kodutöõnduse Edendamise Keskseltsis päris ELL arvamust Eesti Kodutöõnduse Liidu asutamise ja selle organisatsiooni põhikirja kavandi kohta.

Arutanud küsimust, otsustati tunnustada Eesti Kodutöõnduse Liidu asutamise tarvilikuks ja asutatava liidu põhikirja kava vastuvõetavaks.

Sihtasutise „Turismi Keskkorraldus Eestis“ poolt saadeti ELL arvamuse avaldamiseks turismiseaduse eelnõu.

Arutanud seda, otsustati asuda seisukohale, et seaduseelnõu § 7 III lõik, mis näeb ette turistidekodude ja nende einelaudade vabastamise riigi ja omavalitsuse heaks võetavaist maksudest, tuleks kustutada, sest pole küllaldaselt kaaluvat alust eelistada neid teisile selliseile ettevõtetele.

§ 13 tähendatud võõrastemajade liigitamine peaks toimuma vastavalt teedeministri sellekohasele määrusele, mis looks ühtlase korra üle riigi.

§ 26 II lõigus esitatud nõue, et välismaale sõitev huvireisijate-grupp peaks võtma Eestist kaasa juhi, tasudes selle eest isegi reisikulud, on täiesti tarbetu ja tuleks seetõttu kustutada.

Võeti teadmiseks A. M a r a m a a' informatsioon Hoolekandeseaduse muutmise.

Võeti teadmiseks H. A v i k s o n'i informatsioon linnade ja alevite eelarvete ja aruannete nomenklatuuri väljatöötamisest.

ELL esindajatekogu koosolek peeti 6. veebruaril 1935 Tallinnas, raekojas.

ELL esimees A. U e s s o n, avanud koosoleku, tervitas esindajaid ja soovis koosolekule edukat töötamist.

ELL büroo juhataja V. S m e t a n i n, loetelnud lühidalt seadusi, mille kehtimapaneku eel on küsitud ELL seisukohta, samuti ka ELL teisi ülesandeid, esitas ELL 1935./36. a. tegevuse kava, mis näeb ette, nagu senini, linnade ja alevite õiguste kaitse ja kontakti pidamise riigiasutistega.

ELL juhatusel liige F. S u i t informeeris ELL esindajatekogu Hoolekandeseaduse muutmisest.

Arvestanud selle seaduse tähtsust omavalitsusile, o t s u s t a t i astuda samme, et selle seaduse muutmine ei teostuks omavalitsuste uue eelarve koostamise eel ja tunnustada tarvilikuks töömajade- ja vanaduse ning vaesuse vastu kindlustamise seaduse kehtimapaneku.

ELL juhatusel liige H. A v i k s o n andis lühikese ülevaate linnade eelarvete ja aruannete äsjaalminud nomenklatuurist, mis lihtsustab ja ühtlustab linnade senist raamatupidamist.

ELL büroo juhataja V. S m e t a n i n informeeris ELL esindajatekogu uue ehitusseadustiku põhilauseist.

Arvestanud asjaolu, et ülaltähendatud seadustik reguleeriks me ehitusasjandust ja annaks kindla suuna me ehituspoliitika, o t s u s t a t i tunnustada selle kehtimapanek tarvilikuks.

Kuna see seadus puudutab ka omavalitsusi, otsustati esitada Teedeministriumile märgukiri, milles oleksid avaldatud ELL seisukohad.

Algkoolilõpetanude edasiharimise küsimusist refereeris Tallinna linna vanem kooliarst dr. M. P'ü ü m a n n.

Kuulanud referaadi, o t s u s t a t i referendi poolt esitatud seisukohad, et 1) omavalitsuste haridusosakonnad on kohustatud hoolitsema selle eest, et neil oleks täielikud andmed selle kohta kui palju algkoolilõpetanuist jätkab edasiharimist teisis kooles, kui palju neid lähevad tööle ja kui palju neist jääb koju ilma igasuguse tööta;

2) need noored, kel on olnud võimalik leida tööd, peavad sunduslikult jätkama oma edasiharimist tööstusõpilaskooles;

3) algkoolilõpetanud ehk koolisunduse alt vabanenud noored, kes tööd pole leidnud, jätkavad oma edasiharimist kutsealaseis täienduskooles, mis on sunduslik;

4) täienduskoolid on vähemalt 3-aastase kursusega, kusjuures õppetöö oleks 4 päeva nädalas à 3 tundi päevas

anda ELL juhatusel kaalumiseks ja sammude astumiseks, et noorteprobleem leiaks rahuldavat lahendust, paludes ühtlasi Haridus- ja Sotsiaalministriumile algatada töövõimaluste loomist ka noorile, kes juba lõpetanud kaitsevæeteenistuse.

ELL esindajateks III Balti riikide linnadeleitud konverentsile, mis peetakse 1935. a. suvel Leedus, Kaunases, otsustati valida vastavate linnavalitsuste ettepanekul A. U e s s o n, R. M o o r m a n n, J. A n t o n ja F. d e V r i e s — Tallinn, A. T ö n i s s o n, K. L u i k ja R. S i n k a — Tartu, J. L u t s — Narva, H. S o o — Pärnu, L. M ü h l b a c h — Nõmme, A. M a r a m a a — Viljandi, H. A v i k s o n — Rakvere, T. V i l l a — Valga, F. S u i t — Võru, A. R u u s m a n n — Petseri, A. A l v e r — Haapsalu ja Kuressaare, G. P e r l i — Paide ja J. O d r e s — Paldiski.

Kuna Balti riikide linnadeleitud konverentsi kokukorra järgi saadab iga maa konverentsile 25 esindajat, otsustati volitada ELL juhatusel täiendada Eesti Linnadeleitud esindajaskonda.

Kroonika.

Stokholmi linna statistikabüroo direktor dr. fil. J. Guinchard †.

14. novembril 1934 lahkus surma läbi Stokholmi linna statistikabüroo direktor dr. fil. J. Guinchard. Ta oli üks omavalitsuse statistika kandvamaid jõude Rootsis. Kui Stokholmis kerkis päevakorrale iseseisva statistikabüroo asutamise küsimus ja selleks moodustati vastav komitee, siis kuulus dr. J. Guinchard selle komiteesse sekretärina. Ta oli siis töötanud viis aastat riigi statistikakeskbüroos. Ta töötas peamiselt välja komitee ettepanekud, moodustada eriline linna statistikabüroo, millega ka ühines linnavolikogu ja mille tagajärjeks oli linna statistikabüroo ellukutumine 1905. a., mille juhatajaks kutsuti dr. J. Guinchard. Sellel kohal töötas ta oma surmani. Seega oli linna statistikabüroo organiseerimine ja selle juhtimine 30 aasta jooksul dr. J. Guinchard'i elutööks. Tema silmade all kasvas linna statistikabüroo, millel algul oli ainult 5 ametnikku, 50 ametnikust koostuvaks suurasutiseks, kes kirjastab igal aastal järjekindlasti 15 seeriat igasuguseid väljaandeid. Büroo raamatukogu, mis algul koostus vaid mõnest tuhandest raamatust, sisaldab nüüd 60 000 köidet. See on kõik organiseeritud dr. J. Guinchard'i poolt. Ta on korraldanud mitmesuguseid eriuuringuid, mis mitmeti olid põhjanevad uusile süsteemele. Tema juhatusel on büroo koostanud peale puhtstatistiliste väljaannete terve rea mitmesuguseid mittestatistilisi käsiraamatuid ja kommunaalteaduslikke väljaandeid omavalitsuste alal. Tema väljatöötatud oli ka sõjaajal tarvituselolnud liikuv palgaredel, mille järgi palk normeeriti elumaksumusindeksi alusel. Riigiteenijate palkade normeerimisest võttis dr. J. Guinchard osa eksperdina, kus ta sõnal oli suur erikaal. Ta oli tuntud suure keelemehena ja sellisena tuli tal sageli võtta vastu mitmesuguseid välisekspeditsioone. Statistikutehi rahvusvahelise akadeemia liige oli ta alates 1924. a. Ta oli auliige ja korrespondent terves reas nii kodu- kui

välismaisis statistilisis organisatsioon. Ta oli isik, kes evis haruldasi eneseväljendamise võimeid nii kirjas kui kõnes, mida ta ka hoolsasti kasustas, tehes laias ulatuses kaastööd nii oma kodu-, kui välismaal ilmuvasse ajakirjusse, brošüüresse ja raamatuisse, nii et tema kohta öeldakse, et kogu Rootsis polevat keegi niipalju töötanud statistika populariseerimiseks kui dr. J. Guinchard.

Linnateenijate palkade tõstmine Helsingis.

Helsingi linnavolikogu otsustas tõsta päevatööliste palku ja minna üle 5-päevasele töönädalale 6-päevasele. Palgad tõuseksid uue kava järgi 20—30 penni tunnil. Teatavasti vähendas ka Helsingi mõne aasta eest oma teenijate palku kriisi sunnil, kuid nüüd on seega alanud kriisiaja tagajärgede ümberkorraldamine.

Pori veevärgi ehitamine.

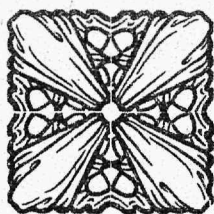
Pori linnavolikogu otsustas ehitada veevärk, leides, et aeg praegu on selleks soodsaim. Sellekohaste kalkulatsioonide järgi maksuks 1 m³ vett tarvitajale 5 Soome marka.

Rauma raudtee rööpmete uuendamine.

Rauma linnavolikogu kaalus linnale kuuluva raudtee riigile müümise küsimust, kuid otsustas, raudteed mitte müüa, vaid selle rööpmed uuendada.

Piima kontrollimise maksustamine Hyvinkääs.

Hyvinkää alevivolikogu Soomes otsustas piimakontrolljaamas kontrollitava piima pealt sisse seada maksu iga piimänu pealt 20 marka kuus. Senini kontrolliti piima tasuta.

„Linnad ja Alevid“

Eesti LinnadeLiidu häälekandja

ilmub 1934./35. a. VII aastakäiguna, avaldades artikleid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja aleviomavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende kavatsuste ja saavutustega jne.

Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s., aastakäigu (10 numbrit) — kr. 2.50.

Saadaval ka vanemad aastakäigud.

**Toimetus ja lalitus: Eesti LinnadeLiit, Tallinn, Pikk 6
Telefon 431-58.**

